

Nákazlivo sebavedomý Rusín

Prof. Dr. Paul Robert Magocsi (1945)

*Spomienka na prvé stretnutie s výnimočnou osobnosťou Prof. Dr. Paul Robert Magocsi-om
v talianskom Ríme v roku 1989
– pri príležitosti jubilea jeho 70-tych narodenín (26. 1. 1945 – 26. 1. 2015)*

Keď **Andrej Timkovič (neskorší o. Gorazd Andrej Timkovič, OSBM, 1959)** bol ešte za socialistickej totality ako emigrant na mnohoročnom študijnom pobyte v Ríme, dostali sa mu začiatkom januára 1989 do rúk rusínske noviny vydávané v Pittsburghu (USA) po anglicky – *Byzantine Catholic World*. Ako tak v nich listoval, do očí mu padla kratučká dva-tri riadková správa, že akýsi Magocsi bude mať v USA prednášku o Podkarpatských Rusínoch. História Timkoviča vždy zaujímala a o to viac tá týkajúca sa Podkarpatského oblúka.

– *Čo môže vedieť o Rusínoch nejaký Maďar...* – pomyslel si pochybovačne – *a to ešte v ďalekej Amerike? Popýtam ho o viacej informácii a uvidíme koľko toho o nás vie* – uvažoval.

Za Maďara ho Timkovič mylne dedukoval podľa jeho priezviska... A keďže u Otcov Redemptoristov v talianskom generálnom dome v Ríme bol dobrý obyčaj, že pošta bola zadarmo, hneď bez akéhokoľvek zaváhania napísal krátky list a vhodil ho do schránky umiestnenej na každej chodbe v kláštore.

– *I'd like more information...* (v preklade: *Chcel by som viacej informácií...*) – zbytok vety na špecifikáciu svojho záujmu opísal z novín, v ktorých sa o Magocsiovi dočítal... a dodal spätnú adresu: «I Padri Redentoristi, Via Merulana 31, Roma, Italia». Bol to z Timkovičovej strany vrchol, na ktorý mu vystačili prizabudnuté znalosti angličtiny. U talianskych redemptoristov stačilo totiž napísať hociaký list a vhodiť ho na kláštornej chodbe do provizórnej schránky. Rehoľný brat na to určený, každý deň v presne stanovenú hodinu vyberal tieto listy, prilepil na každý z nich potrebnú známku a odniesol ich na poštu. Potom už len stačilo čakať na odpoveď, ktorá na Západe bez eštechákov a bez ich kontroly prichádzala obvykle obratom pošty. Keďže Timkovič takýmto štýlom dostával značnú korešpondenciu, zakrátko na celú záležitosť prizabudol.

Neuplynulo však veľa času a znenazdajky v jeho kláštornej *kelii* (izbe) zazvonil telefón, ktorý podstatne a natrvalo ovplyvnil záujmy v jeho ďalšom živote.

Timkovič rutinne priložil telefón k uchu a automaticky sa ohlásil podobne ako je to zvykom v Taliansku:

– *Pronto* (v preklade: *prosím*)?

Myslel si, že mu volá, ako obyčajne v tom čase jeho rodný o päť rokov mladší brat **Jozefát Vladimír Timkovič (1964)**, vtedy tiež ešte len bohoslovec, ktorý emigroval do Talianska pár rokov pred ním a medzičasom sa stal baziliánskym mníchom. Zo slúchadla sa však na jeho veľké prekvapenie ozval akýsi príjemný ženský hlas a po anglicky si žiadal k telefónu menovite Andreja Timkoviča.

– *Sono io* (v preklade: *To som ja*)... – vyjachtal začudovane ... veď kto ho v tomto absolútne cudzom svete môže volať, a to ešte vyslovene po mene a v angličtine,... veď v Ríme bol vtedy sotva niekoľko týždňov a v tom čase, nepočítajúc niekoľko výnimiek, tam bol takmer jediným Slovákom?

– ... *Profesor Paul Robert Magocsi z Torontskej univerzity by sa s vami veľmi rád chcel osobne stretnúť*... oznamoval mu v anglickej reči, úradný hlas sekretárky. Takmer spadol od prekvapenia z nôh. **Prof. Dr. Paul Robert Magocsi (1945)** mal totiž vtedy v Ríme akési jednanie, preto priletel z Kanady... S tlúčim srdcom, ktoré mu išlo z hrude takmer

vyskočiť, dojednal schôdzku na popoludňajšie hodiny toho istého dňa. Keďže však išlo o cudzieho človeka, v cudzom svete a cudzie miesto, zbral so sebou ešte dvoch slovenských spolubratov redemptoristov, ktorí do Talianska emigrovali v tom istom čase ako on (**o. Pavol Tomko, CSsR a o. Jozef Jurčenko, CSsR**).

Na mieste stretnutia ich privítal veľmi sympatický a príjemný pán v strednom veku. Už z jeho prvých slov bolo jasné, že to nie je žiadny Maďar, ako Timkovič prvotne podľa jeho priezviska mylne usudzoval. Rozprával veľmi dobre rusínsky a rozumel všetko aj po slovensky a bol doma aj v ostatných slovanských rečiach. Ako z ďalšieho rozhovoru vysvitlo, bol veľmi inteligentný, vzdelaný a hlavne priateľský. Z troch redemptoristov spadli všetky zbytky strachu a pochybností. Zakrátko sa všetci traja cítili s Magocsim ako dlhoroční starí známi. Jeho skromnosť bola udivujúca, lebo on ako univerzitný profesor jednal s nimi – obyčajnými študentami – akoby so seberovnými. Jeho znalosti z histórie boli nemenej prekvapujúce a veľmi dobre poznal aj vtedajšie pomery Rusínov za železnou oponou na Slovensku. Pýtal sa každého z nich odkiaľ pochádzajú a odkiaľ sú ich rodičia. Keď prišla reč na Timkovičovo otca, spozornel, keď sa dozvedel, že pochádza z malej zapadlej rusínskej dedinky na bývalej Podkarpatskej Rusi (Zakarpatskej oblasti Ukrajiny). Chcel vedieť presne z ktorej dediny. Počas svojej reči Timkovič totiž nepokladal za potrebné konkretizovať menovite, v ktorej dedine presne sa jeho otec narodil... – veď taký zapadákov nebol ani na skoro žiadnych mapách, ani nikto o ňom nevedel. Prof. Paul Robert Magocsi však veľmi živo reagoval a trval na tom, aby mu Timkovič uviedol presne odkiaľ pochádza jeho otec.

– *Я знам виштыкы села под Карпатами...* (v preklade: *Ja poznám všetky dediny pod Karpatami*) – argumentoval Magocsi.

Keď mu Timkovič povedal, že sa jeho otec narodil v Lazoch (podrobnejšie pozri životopisnú knihu: Gorazd A. Timkovič, OSBM, *Timkovič Andrej (1919-1987) – príbeh zvyčajného ženatého farára*, Prešov, 2007, 453 str.), profesorovi sa rozžiarili oči a Timkovič vtedy videl, že sa stal Magocsimu veľmi sympatickým... Štyridsaťštyri ročný Magocsi sa odvtedy začal k temer o pätnásť rokov mladšiemu Timkovičovi správať starostlivo a pozorne ani k vlastnému synovi. Vedel o Lazoch vo Voloveckom rajóne viacej ako Timkovič sám. Potom, keďže sa už zvečerievalo, ich všetkých troch pozval na večeru, kde srdečný rozhovor nerušene pokračoval ďalej. Magocsi im daroval mimo iného aj svoj najnovší anglicky písaný atlas rusínskych dejín vydaný v Kanade, ktorý mal v taške so sebou...

Od toho času sa rozprúdila medzi Timkovičom a Prof. Paul Robertom Magocsim naozaj nezvyčajná korešpondencia. Posielal zdarma Timkovičovi do Ríma všelijakú ním samým publikovanú vedeckú literatúru. Mal o Rusínoch tak veľké vedomosti a bol tak horlivým, zapáleným a nákazlivo živým a sebavedomým Rusínom, že od tohto momentu sa aj Timkovič stal uvedomelým Rusínom. Skutočnosť je totiž na Slovensku a na väčšine iných miest sveta obyčajne taká, že ak nejaký Rusín dosiahne vyššie postavenie a dostane sa medzi inteligenciu – vedeckú, politickú, či inú smotánku, obyčajne sa v tom istom momente prestáva hlásiť k Rusínom a vydáva sa za člena miestnej majoritnej národnosti. Preto Rusíni zdanlivo nemajú nijakú inteligenciu a hlavne na Slovensku trpia z tohto dôvodu pocitom menejcennosti.

Výnimkou sú však napr. Rusíni z bývalej Juhoslávie (Bačka-Vojvodina), u ktorých všetká ich inteligencia zostala doma, takže sa všetci od najmenšieho po najstaršieho bez akýchkoľvek okolkov hrdo hlásia k svojim rusínskym koreňom – avšak o nich v tom čase Timkovič ešte veľa nevedel... S prvým z nich, 22-ročným chlapcom **Gregorom Miroslavom Kandráčom, OSBM (1968)**, sa zoznámil až o vyše roka nato u baziliánov v Ríme. Tento bol už od samého detstva uvedomelým a hrdým na svoj rusínsky pôvod, a to až tak, že, ako zvykol často s úsmevom spomínať, keď sa ho učiteľka v Juhoslávii v prvej triede základnej školy pýtala na jeho pôvod, odpovedal:

– *Мой отец немец* (bol totižto žandárom a chodieval v uniforme), *моя мацар мадьярка* (ako dospelý nevedel vysvetliť, prečo si to ako dieťa myslel) *а я руснак...* (v preklade: Môj otec Nemec, moja matka Maďarka a ja Rusín...), - a rodičia, obaja čistokrvní Rusíni, ho doma učili a často mu pripomínali:

– *Їак ше це дахто запита по сербски, одповиши по сербски, њак ше це запита по немецки, одповиши по немецки... фурт в такеї речи, њак ше це опита, алье њак сам будзеш гуторец, так по руски...* (v preklade: Ak sa ťa niekto opýta po srbsky, odpovieš po srbsky, ak sa ťa opýta po nemecky, odpovieš po nemecky... vždy v tom jazyku, ako sa ťa opýta, ale keď sám budeš hovoriť, tak po rusínsky...).

Podobne uvedomelým Rusínom bol i Prof. Dr. Paul Robert Magocsi – a to priťahovalo.

Po tranzite Timkoviča od redemptoristov k najstaršiemu rádu na svete – k baziliánom (v roku 1990) sám spolu so svojim rodným bratom o. Jozafátom Vladimírom Timkovičom, OSBM, začal pátrať po koreňoch otcov a praotcov Rusínov plemena Magog, ktoré naozaj siahajú až do predhistorických časov...

Krátko po vyššie spomenutom stretnutí s Prof. Dr. Paul Robertom Magocsim Timkovič spozoroval aj zvýšený záujem a sympatie o svoju osobu u prednášajúceho, veľmi vplyvného a váženého Američana **profesora Roberta F. Tafta, SJ**, na pápežskom inštitúte *Pontificio Istituto Orientale* Gregoriánskej univerzity v Ríme, kde Timkovič v tom čase študoval východnú liturgiku. Prof. Robert F. Taft, SJ, si od toho času Timkoviča všade všímal, vždy sa na neho usmieval a správal sa k nemu ústretovo a veľmi kamarátsky... Až neskoršie Timkovičovi došlo, že to bol práve Magocsi, ktorý Taftovi dal o Timkovičovi zrejme pochvalné svedectvo. Boli totiž veľmi dôvernými priateľmi. Takto Prof. Paul Robert Magocsi urobil dokonca mladému Timkovičovi, akoby vlastnému synovi, i protekciu v škole (na univerzite) – a to bez toho, aby ho o to niekto požiadal...

* * *

Prof. Dr. Paul Robert Magocsi určite ovplyvnil oboch o. Timkovičovcov v tom, že sa vyformovali v sebavedomých Rusínov. Príklad totiž priťahuje. I vďaka jeho príkladu sa obaja bratia vypracovali na veľmi aktívnych, čo sa týka cirkevnej oblasti potrieb gréckokatolíckych Rusínov na Slovensku na prelome 20. a 21. storočia... až kým neboli ako Rusíni Vatikánom r. 2008 definitívne odstavení od pastoračnej činnosti.

Najdôležitejšie dokumenty týkajúce sa gréckokatolíckych Rusínov práve uvedeného smutného, ale pritom aj výnimočného obdobia prelomu storočí vo forme knihy pripravil do tlače mladší z oboch bratov – Jozafát. A výnimočný historik Prof. Dr. Paul Robert Magocsi opäť ukázal svoj nadhľad a našiel, za čo mu opäť patrí nesmrteľná vďaka, veľkodušného sponzora (**Mr. Steven Chepa**, President of Norston Financial Corporation, Toronto, Canada), ktorý plne hradil tlačiarenské náklady spojené s vydaním tejto historickej knihy s titulom: Jozafát V. Timkovič, OSBM, *Rusíni na Slovensku v cirkevných dokumentoch*, 1. diel, 2006, Užhorod, 636 strán. Vyšla koncom r. 2006 vo vydavateľstve **Dr. Valéria Pad'aka, PhD.**, v Užhorode na Zakarpatskej Ukrajine. Takto majú historici v súčasnosti a najmä v budúcnosti pohodlne k dispozícii knihu plnú cenných fototypicky publikovaných unikátnych historických dokumentov (po latinsky vo všeobecnosti označovaných ako *fontes*), ku ktorým im stačí pridať len patričný komentár... Ak by neboli publikované vo forme knihy – nemali by ich historici nikdy k dispozícii a dokumenty by sa navždy stratili, podobne ako mnohé iné dôležité písomnosti z dejín ľudstva.

o. ThLic. Ing. Gorazd Andrej Timkovič, OSBM
Košice, Slovensko, 5. januára 2014

www.spravy.narod.ru